

ОСТАННІ НОВИНИ

- 14:20** Незвичайна намазка: ідеально до чорного хліба
- 11:31** На своє 80-річчя Дональд Трамп отримав бій у клітці та подарунок з Німеччини: що тут? >>>кернер Фудрик Мерц
- 11:01** Міф про порожній шлунок перед сном зруйновано: що радять вчені
- 10:38** Боронив Україну чотири роки й нещодавно дізнався, що ставе бальмом на фронті поліції волі з Рівненщини
- 10:04** Україна жодного відволікала США на нові замовчування щодо «біолабораторій»
- 10:04** Ситний суп із ребецью та молодой капуста: смачна вечеря для всієї родини
- 11:53** Майже 7 гривень за кілометр в Україні запроваджені платні

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістати з ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській Німеччині катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геологи знайшли достатні запаси сланцю Posidonia, придатного для переробки на синтетичне паливе. Терміново почали розробку сланцевої нафти. Так виник проєкт «Операція «Густеля» (Untertelmenen Sluete).

Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, узадовж залізничної лінії Тюбінген — Баллінген — Ротвайль. Воєнновані загоми охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Гетлінг брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знайшовся швидко: на околицях тихих патріархальних містечок з тисячолітньою історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організовувати новенькі концтабори. А що? Судні іншому не завважак.

«В гестапівській тормі Neue Brettm жертву вибрали довільно й топили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного паливного проєкту «Операція «Густеля» і потрапив Василь Володько з села Широка Долина Полтавської області. В Червону армію дрібненького (160 см зросту) Василя не взяли, а евакуювати не встигли. І 17-річний хлопець разом з іншими комсомольцями став підлітло розкладавати витякніштові листви та плитати на території окупованої з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вугільні шахти в Саарбрюккен.

У травні 1944 року Вася утік з робочого табору. Його схопили й кинули в оруд з найпокрутіших в'язнівч Neue Brettm, в тій самій землі Саврланд. Це була «розширена поліцейська торма» для чоловіків і жінок, де «відбували покарання» борці з нацизмом, французькі громадяни Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонени різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см x 60 см і висотою два метри, — згадував Василь Володько. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорюковалися під себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо ти не помирав у «стоячому бункері», дали в тебе був шанс зробити це біля табірнього ставка-резервуара для засиняга пожежі.

У червні 1943 року Василя Володька вивезли на примусові роботи до Німеччини

Улюбленою розвагою гітлерівців було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них мішки з цеглою, змушуючи стрибати «по-жаб'ячому». Тих, хто падав, били шлангами або кийками та впопелували чобітьми в багнюку, ламаючи хребці. Хтось з ув'язнених мав помстити. Якщо всі загинули, жви, жертву обирали довільно й топили у ставку. Якщо нещасний в останній відчайдушній спробі виправ з води, його били дерев'яною жердиною по голові.

Читайте також: У росії виявили табір_де полонених українців «перевиховують» тортурами

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор Бурхад Йеллонек писав:

«78-річний українець Василь Володько, колишній бранець, котрий пережив ці трагічні події, за словами репортера, який випадково його зустрів на території табору (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг пригадати ні ідальні на якому боці вилуці, ні існування жіночого табору, але коли він дійшов до Lossleisch (ставка для засиняга воєно), то присів навпочіпки, сорестив руки за головою та зробив кілька стрибків уперед. За якийсь мить він здавав прізвисько свого мучителя...»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повішених»

Гестапівська в'язниця Neue Brettm, де українцє багато років по тому вразив своєю розповіддю німецького репортера, була другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Саврланді. Третім став штрафний табір Нацвайлер-Штрутоф, за 50 кілометрів від Страбурга. Це був єдиний на території Франції нацистський концентраційний табір, найзахідніший з таборів Третього рейху.

— У Нацвайлері стояли дві шибениці. Коли когось страчували, усіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повішених, і засвоювати урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операція «Густеля» і робота на них йшла швидше, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шорцінген, Даутмерген, Ценфенхан та інші, загально сім таборів.

— Яюсь ми бетонували майданчики, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналістам. — Робота по коліно у воді. Ноги отухли. Відкрилися рани. Два тижні відлежав в ревірі, приміщення для непрацездатних, де практично нас не любили, але дозволити не працювати. Потім нова робота — добували сорони сланці. Ми зробили їх, подавали термічному розкладанню і так добували паливе для танків і літаків.

Одного разу хлопець знепритомнів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Перші шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф С'юз на прізвисько Зак-Зак — через його ризку урівнясту манеру говорити. В'язнів Зак-Зак називав «чунними шшиками на здоров'я тілах німецького народу». І ставив до них відповідно. Від голоду, колдуу, хвороб і терору в таборі загинуло понад 300 ув'язнених, точну кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Ретура таборів «Густеля» були антропи не кращими. Пізніше націонал-соціалісти визнали проєкт «Операція «Густеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втратами не вважалися.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володька відправили в Дахау.

Це був найстарший концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41,5 тисячі осіб. Кажуть, на виборів 1933 року майже все населення Дахау, містечка неподалік від Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийшовши до влади, віддав наказ побудувати поруч із містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчувають запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не витримували тортур, — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дріт під струмом, вихалися в бараках. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину замуrowали у крижану ванну, не даючи їй виплисти, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й кидли поміж двох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відвідривати прут. Ожикє чи ні?

«У Дахау в бараку, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

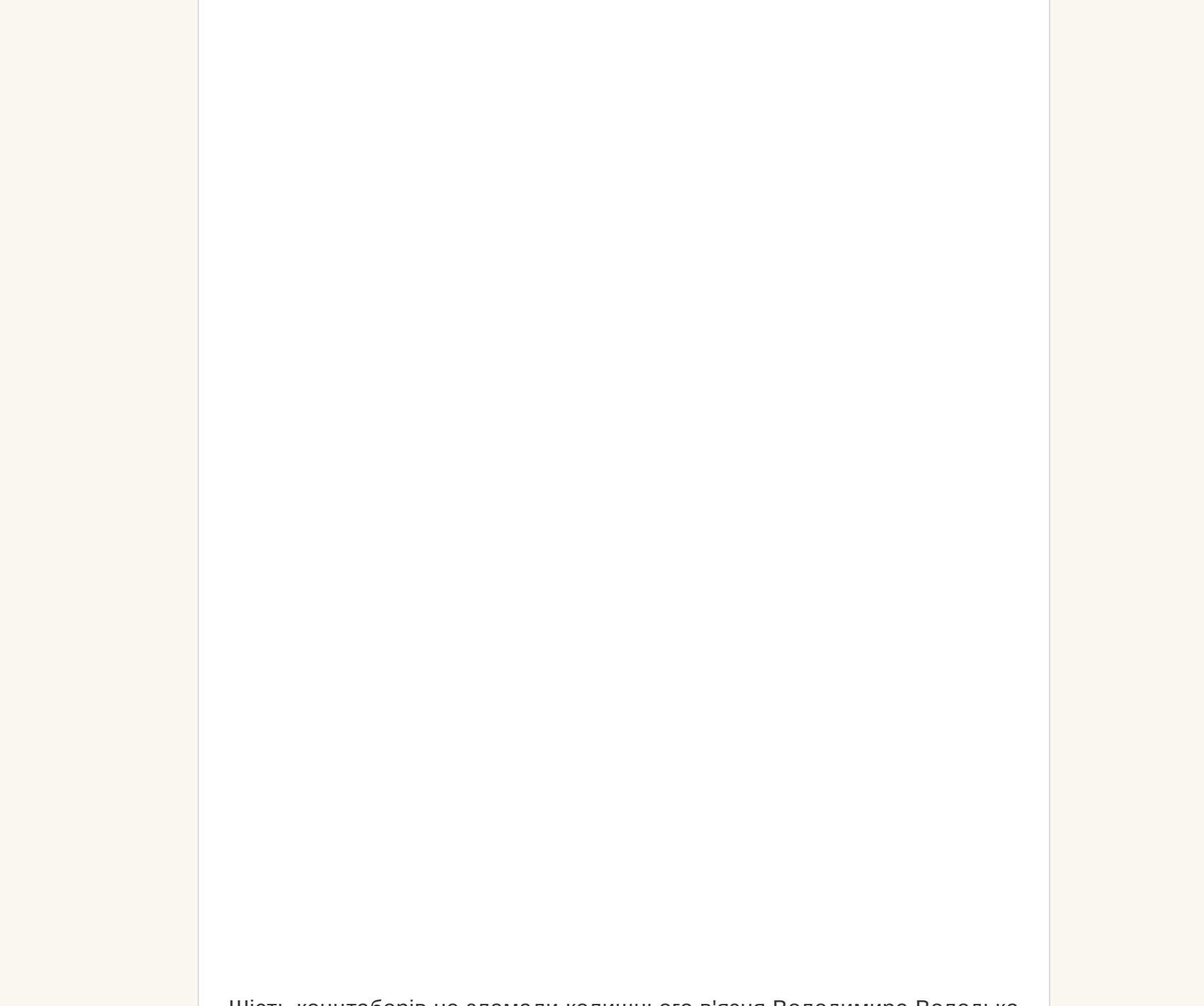
— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець. — Відправили в карантинний блок окупувати своєї черги в крематорій. Але почалася епідемія тифу. Черга рухалася повільно: треба було спочатку спалити померлих від тифу. Так дотягнули до кінця квітня 1945 року. Смертником послаблення не було: підбом о г'язній ранку, шкування, перекилк. У бараку, розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагаючись приховати сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору військами союзників, 26 квітня 1945 року, погнали в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до таборів усередині Німеччини. 7000 людей, на останньому подиху, рухалися на південь, до озера Тегернзее. Пройти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели під охороною з собаками, — розповідав Василь Павлович журналістам. - Сім тисяч скелетів, обнянутих шкирою. Ми не їли, пили з калюж. Під час «Маршу смерті» скорочні багаття згоріли. Багато хто впаав і вже не зміг піднятися. Я теж упав. Скорочнець крикнув: «Видишески!» («Братані!»). Він було вже отупів, приклад мені на голову, але в цей момент із хвіртки будинку вибігли німецькі дівчатка. Зупинилися як окупант та стали на нас дивитися. Це мене врятувало. Це мене врятувало: він не став убивати при дитях. Вилаявся й пішов далі, а я втратив свідомість... Не знаю, скільки так пролежав. А 1 травня мене підібрали американські солдати.

Я міє померти багато разів: і в Neue Brettm, і в Нацвайлер-Штрутофі, і в таборах Кохем-Брутмід, Шомберг або Дахау... Але вижив. Коли у мене після прибуття до Радянського Союзу люди «в організм» почали залпувати: «Я ж як так виживло?», я відповів: «Сам не знаю». Але люкवासя ще довго: хворе серце, ноги, криваві ночами...

Після війни Василь Павлович працював теслею. Закінчив Полтавський політехнітут, а коли зрозумів, що це не його, їздив у Львівський політехнічний на спеціальність «Автомобістрал». Одурилася, народилася донька. Будувати дороги по всьому Радянському Союзу, захистив дисертацію. Залегенували, де залишило 520 осіб, і 30 чоловік вразли. Став автором книги «Використання відходів виробництва полімерів у дорожньому будівництві» (1967 рік).

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, завідиломом будівництва доріг з промислового відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на своєму сайті називає Василя Володька видатним ученим, «легендою української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

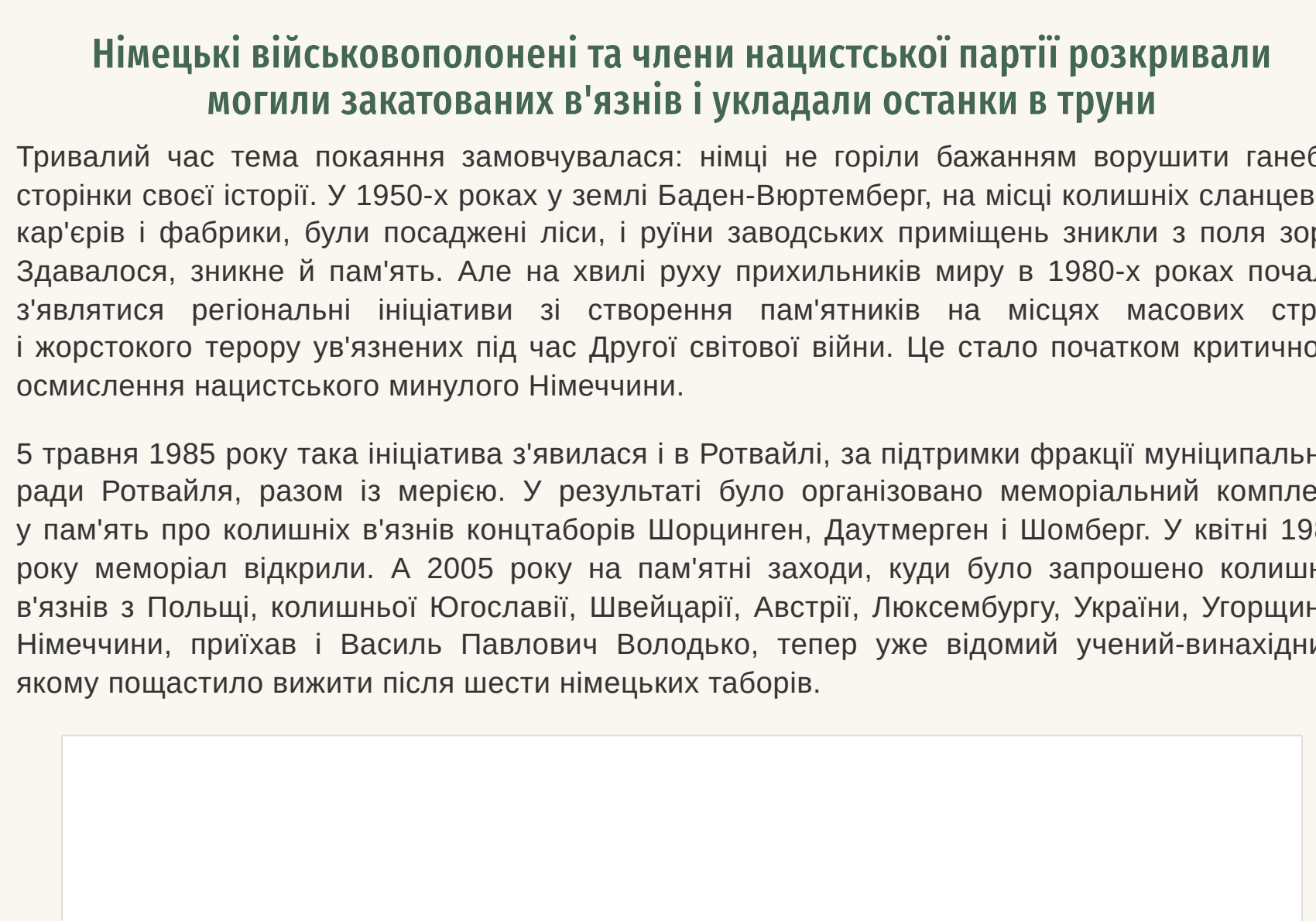

Читайте також: «У кого починалася валюцінація, ті незабаром помирали»: в Києві відкрилася виставка про те, як окупанти майже місяць тримали у підвалі ціле село

Німецькі військовополонені та члени нацистської партії розкривали могили закатованих в'язнів і укладали останки в труни

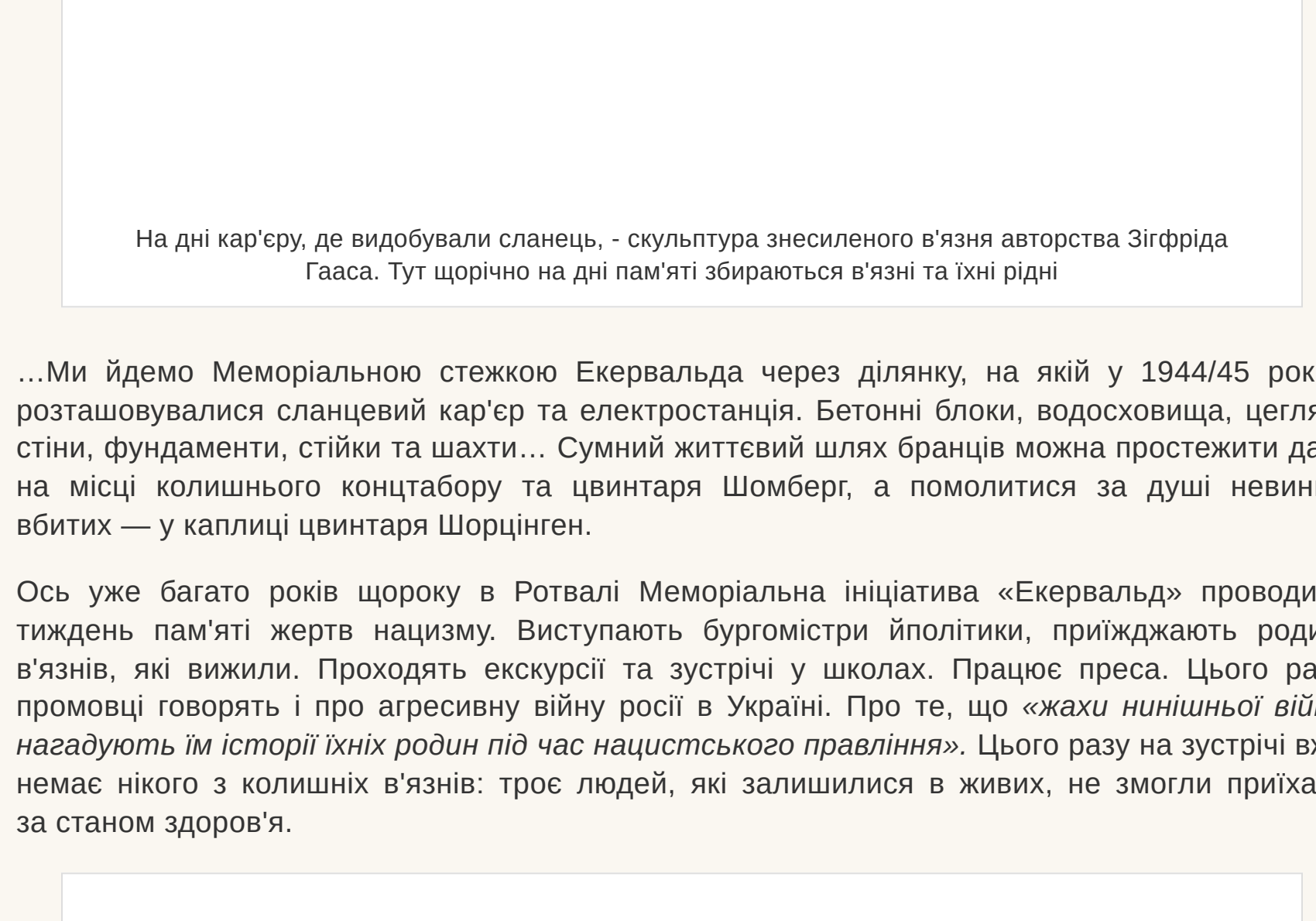
Тривалий час тема покаяння замовчувалася: німці не горіли бажанням вирухити ганебні сторінки своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг, на місці колишніх сланцевих кар'єрів і фабрик, були побуджені ліси, і руїни заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й пам'ять. Але на хвилину зупинився мур в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи за створення пам'ятників на місцях масових страт і жорстокого терору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайлі, за підтримки фракції муніципальної ради Ротвайль, разом із мерією. У результаті було організовано меморіальний комплекс у пам'ять про колишніх в'язнів концтаборів Шорцінген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили. А 2005 року на пам'ятні австрії, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини, прайварі Василя Володько, тепер уже відомий учений-винахідник, якому подостало вижити після шести німецьких таборів.

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Екєрвальда через ділянку, на якій у 1944/45 роках розташовувалися сланцевий кар'єр та електростанція. Бетонні блоки, водосховища, цегляні стіни, фундаменти, стійки та шахти... Сумний життєвий шлях бранців можна простежити далі на місці колишнього концтабору та цвинтаря Шомберг, а помолитися за душі невинно вбитих — у калітці цвинтаря Шорцінген.

Ось уже багато років щороку в Ротвалі Меморіальна ініціатива «Екєрвальд» проводить тиждень пам'яті жертв нацизму. Виступають бургомистри Йоплітхима, приїжджають рідичі в'язнів, які вижили. Проходять екскурсії та зустрічі у школах. Працює преса. Цього разу промовою говорить і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «жакхи нинішньої війни нагадують ім історію їхніх рідин під час нацистського правління». Цього разу на зустрічі вже немає нікого з колишніх в'язнів: трое людей, які залишилися в живих, не змогли пристати за станом здоров'я.

— Але важливо зберігати пам'ять про страждання жертв націонал-соціалізму, навіть якщо сайнє більше немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Екєрвальд» Брігітта Маркварт-Шаф.

На цвинтарі концтабору Шомберг, на стендах із фотографіями впадає в око одне фото. Черга з помурних людей, які неохоче заступають у ями з трупами. Фотографію 1945 року в концтаборі Шорцінген, де залишило 520 осіб, і 30 чоловік вразли. Став автором книги «Використання відходів виробництва полімерів у дорожньому будівництві» (1967 рік).

Перше, що зробила французька окупаційна влада після закінчення війни, — вирішила гідно поховати убитих бранців. Після цього жителям населених пунктів сказали принести ділянку тканину, щоб діля ексгумації загорнуті останки й поховати в прохисті трунах в окремій могилі-ха. На місце ексгумації привезли німецьких військовополонених і членів націонал-соціалістичної партії, поселюючи їх у колишньому концентраційному таборі. Вони повинні були під наглядом діставати тіла з ям, укладати в труни та переносити до нових місць поховань.

На ексгумацію настійно рекомендували прийти бургомістрам, чиновникам, пасторам, учителям і місцевому шльєтєтєву з Шорцінген, щоб «отримали уявлення про жахливі злочини». За свідченнями очевидців, черга була довгою. У робочій тиші, запрошено йшли верхочкою позв розкрити поховання жертв таборів операції «Густеля». Немож прочитавши мої думки, Хельга Ханш, одна з членів ради директорів меморіального комплексу «Екєрвальд», дивлячись на фото, каже:

— Я хочу, щоб у вашій країні після війни було б точно так само. Щоб на місці злочину були присутні безпосередні злочинці, щоб вони дивилися в очі своїм убитим жертвам, а байдужі бачили ціну своєї байдужості...

1 липня 1945 року капітан Андре Бессіс, французький військовий губернатор у Ротвайлі, опублікував доповідь під назвою: «Tempsd'apare pour la postérité» - SCOMEI SS — расотвє раг сеас у оіт ву»: «Свідчення щодо нацидждів — злочини СС — розказані ними, хто це бачив».

У нас з дєхак зараз уся країна.

Авторка дякує керівництву та членам ради директорів Меморіальної ініціативи Екєрвальда Brigitte Marquart-Schad, Wilk Koch, Louise Damer і Helga Hanisch за допомогу в підготовці матеріалу. У статті були використані матеріали сайту [eckerswald.de](#).

Раніше «ФАКТИ» розповідали про те, що раритетні «перетворюють» окуповану територію на концтабір, для цього вони мають намір створити в чотирьох областях України десятки в'язниць.

На фото у заголовку: Двага черга німецьких бургомістрів, пасторів, учителів, чиновників і місцевих знаті до трун з останками замордованих в'язнів концтабору

Читайте нас у [Facebook](#)

ПОПУЛЯРНЕ

- Бачило лише Грушевському стільки грошей, що той побудував шестинадцятиповерховий будинок і уключив: вийшла книга про українську інтелекцію початку XX століття
30 травня 2024 **12:24**
- «Мене називають стєрвом»: суддя, яка працювала на ФСБ, отримала 15 років ув'язнення за держраду в умовах воєнного часу
6 червня 2024 **18:50**
- «Наше задання — померти у вертикальному положенні й без пальців»: 70-річний інструктор Лєк про боротьбу з поганою генетикою та гризками
7 червня 2024 **12:25**
- Вбичив мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після стєрвної відмови почав стріляти: 100 років тому загинув лідєр УНР
25 травня 2024 **12:25**
- «Ми заходили на позиції, які знайдувалися в нєп»: зрка «Ти — космос» Володимир Крачуков про роки на фронті
28 травня 2024 **12:24**

Підпис: 13.05.26, 10:00 [Кити](#) [sforok](#)

+16° [погода](#) [квитки](#) [778 1200 748 000](#) [телефон](#) [3 мєс Європи](#) [Підпис на 30 дєн від 1200 грн](#)

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

Вбичив мав з собою два зображення Петлюри, але спитав: «Ви Петлюра?» — і після стєрвної відмови почав стріляти: 100 років тому загинув лідєр УНР
25 травня 2024 **12:25**

Свідчення слова рєлієвно в ящичу у вилуком, але ексцєдція знала, де її шукати: в Києві презентували факсиміле Туркського Євангєлієя XI столєття
20 травня 2024 **12:24**

Мазєна зустрілася з королєм Швеції у сєлі, де сталося диво: у Києві відкривася виставка, експонат якої має до цього прємєтність
6 червня 2024 **12:53**

Поки одні дискутували, як назвати український парламент, писемєнніки і адвокат за рубль опублікували оголошення про стєрвання Центральної Ради
25 берєзня 2024 **12:24**

Загинувши в нерєвному бою 224 воїни: в Києві показали рєлієвно, яка динєм зберєлася після заплєкєлі битви
22 жовтєня 2023 **12:24**